

Toinen informaatio

MacBride-raportista eteenpäin

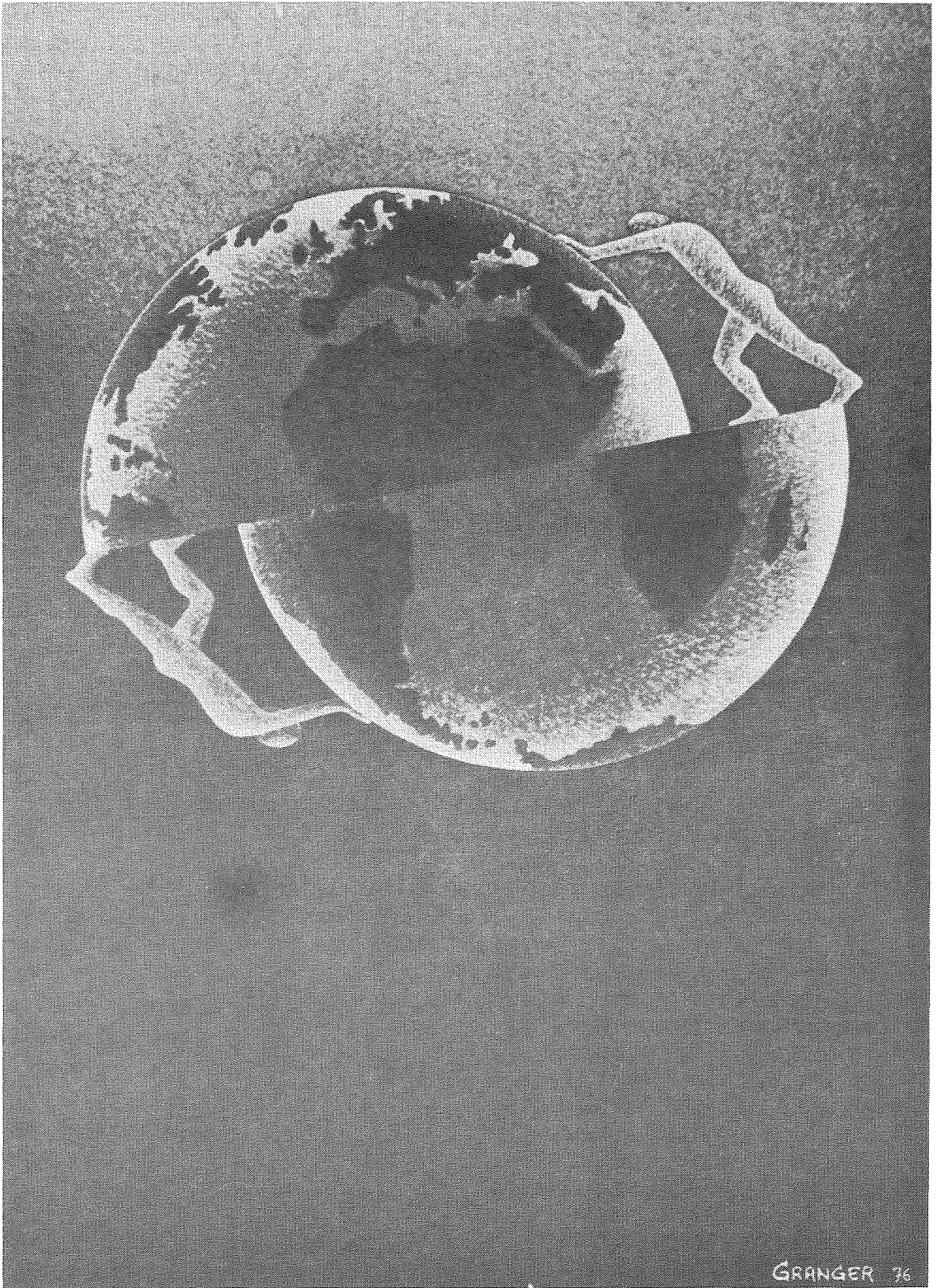
Tässä artikkelissa tarkastellaan eräitä aspekteja, jotka liittyvät Unescon kansainvälisen viestintä-ongelmia tutkineen komitean (ns. MacBride-komitean) loppuraporttiin (Many Voices, 1980) mutta jotka arviomme mukaan on jätetty epämääräisten viitteiden varaan tai joita ei ole käsitelty lainkaan. Tarkoituksemme ei ole niinkään arvostella raporttia - vaikka kritiikkikin on tarpeen - ,¹ vaan pikemminkin edistää keskustelua uuden kansainvälisen tiedotusjärjestyksen (UKTiJ)² täytäntöönpanosta. Erityisesti kiinnitämme huomiota siihen, mitä tutkijayhteisö voisi tehdä.

Mutta on tärkeää huomauttaa alustavasti jo tässä, että tutkimuksen roolia UKTiJ:n toteuttamisessa ei pidä yllänsä paremmin kuin aliarvioidakaan. Kuten me asian näemme, taistelu uudesta tiedotusjärjestyksestä on luonteeltaan poliittista, ja kaikki aseet eivät ole siinä yhtä teräviä, joskin ne usein täydentävät toisiaan. Oma panoksemme olkoon vaatimaton vastaus latinalaisen Amerikan journalistifederaation (FELAP) ensimmäisessä kongressissa 1976 tehtyyn vaatimukseen; yksi kongressin päätöslauselmista vaati tiedotustut-

kijayhteisöä ottamaan tehtäväkseen "vallankumouksellisen tiedotusvälineteorian" kehittelyn (ks. Por un periodismo libre, 1976, 50-53). FELAP:n mukaan sellaisen teorian puute on muodostunut esteeksi demokraattisten ja populaarien viestintämuotojen kehitykselle. Me kannustamme muita tutkijoita liittymään mukaan työhön anti-kapitalistisen kommunikaatioteorian kehittämiseksi - teorian, joka ajaa vapautumista ja laajaa osallistumista.

Kehitysviestinnän teorian puutteet ja riittämättömyys ovat käyneet hämmentävän ilmeiseksi (teorioiden kritiikkiä ks. Hedebrö 1979). Tässä artikkelissa yritämme omaksua laveamman lähestymistavan käsitellä tutkimuksen asemaa kansainvälisen viestinnän kentässä. Näin haluamme osoittaa, että on mahdollista vaihtaa vallitseva mikro-psykologisen orientaation paradigma makro-yhteiskunnallis-poliittiseen lähestymistapaan. Se on siis suunta, johon haluaisimme tieteellisen kehityksen kulkevan. On enemmän kuin korkea aika saada aikaan muutos paradigmassa...

Tässä artikkelissa käytämme käsitettä '*toinen kehitys*', ja pidämme sitä lähtökohtana keskuste-

Michel Granger: Pohjoinen-etelä -dialogi (1976)

lulle, jota käymme tulevaisuudessa tapahtuvan tutkimuksen suuntautumisesta.

Toinen kehitys merkitsee vapautta ja dominaation lakkauttamista

Jo useiden vuosien ajan on keskusteltu uudesta kehityskäsityksestä ja siitä, miten kehitys toteutettaisiin. Lukuisat tutkijat ovat yrittäneet määritellä, mitä sellainen kehitys merkitsisi. Aloite uudelle suunnalle on tullut ennen muuta ns. kolmannen maailman mailta. Ne ovat nähneet vallitsevat kehitysmallit riittämättömiksi suhteessa pyrkimyksiensä maailman resurssien nykyistä oikeudenmukaisemmasta jaosta. Nykyiset mallit säilyttävät vallitsevat valtasuhteet, ja pelkästään katsomalla kylmiä numeroita käy ilmeiseksi, että vallitsevat mallit vain lisäävät riistoa ja luovat yhteiskuntia, joita luonnehtii jatkuva riippuvuus.

'Toinen kehitys' lienee läheisesti sidoksissa Uuteen Järjestykseen sellaisena kuin se on ilmaistu useissa dokumenteissa, erityisesti keskusteluissa uudesta kansainvälisestä talousjärjestyksestä (UKTJ). Mutta mitä se itse asiassa tarkoittaa?

Marc Nerfinin (1977, 12) mukaan 'toinen kehitys' "viittaa kaikkien dominaatiomuotojen poistamiseen". Se on vapautumisen keino. Valtasuhteiden tarkastelu on keskeistä toisen kehityksen vakiinnuttamisessa, jossa pääpaino annetaan inhimillisten perustarpeiden tyydytykselle.

'Toisen kehityksen' paradigmaa voidaan - Nerfiniä (mt., 10) noudattaen - luonnehtia:

Tarvesuuntautuneeksi, ts. se on ohjattu vastaamaan inhimillisiin tarpeisiin, niin henkisiin kuin aineellisiin. Se käy toimeen tyydyttämällä dominoidun ja riistetyn osan, maailman enemmistön, perustarpeet sekä samanaikaisesti takaa kaikkien ihmisten humanisoinnin tyydyttämällä heidän ilmaisutarpeensa, luovuuden tarpeensa, tasa-arvon ja juhlan tarpeensa sekä heidän tarpeensa ymmärtää ja hallita omaa kohtaloaan.

Sisäsyntyiseksi, ts. se on lähtöisin kunkin yhteiskunnan sydäimestä siten, että tämä itse määrittelee sen arvot ja tulevaisuudennäkymät. Koska kehitys ei ole lineaarinen prosessi, ei ole olemassa yleispätevää mallia; vain kehitysrakenteiden moninaisuus tarjoaa vastauksen kuhunkin erityiseen tilanteeseen.

Omaehtoiseksi, ts. se edellyttää, että kukin yhteiskunta luottaa ensisijaisesti omiin voimiinsa ja resursseihinsa kansalaistensa energian sekä luonnonvarojensa ja kulttuurinsa puitteissa. Omaehtoisuus on tietysti ulotettava kansalliselle ja kansainväliselle tasolle (kollektiivinen omaehtoisuus), mutta täyden merkityksensä se saavuttaa vasta, kun se juurtuu paikalliselle tasolle, yhteisöjen arkielämään.

Ekologisesti terveeksi, ts. se käyttää biosfäärin resursseja hyväkseen rationaalisesti, tiedostaen paikallisten ekosysteemien mahdollisuudet sekä niin globaalit kuin paikalliset sietorajat, joita sekä nykyisten että tulevien sukupolvien on kunnioitettava. Se merkitsee oikeudenmukaista resurssien jakoa sekä säästäväistä, yhteiskunnallisesti relevanttia teknologiaa.

Rakenteellisiin muutoksiin perustuvaksi. Muutoksia edellytetään ennen muuta yhteiskunnallisissa suhteissa, taloudellisissa toiminnoissa ja niiden paikallisessa jakautumisessa sekä valtarakenteessa, niin että itsehallinnon ja päätöksentekoon osallistumisen ehdot voitaisiin toteuttaa niin maaseutu- tai kaupunkiyhteisöissä kuin maailmassa kokonaisuudessaan - seikka, jota ilman yllämainittuja tavoitteita ei voida saavuttaa.

Nämä viisi aspektia ovat orgaanisesti toisiinsa sidoksissa, sillä "kehitys on ymmärrettävä kattavaksi, olennaiseksi kulttuuriseksi prosessiksi, jokaisen ihmisen ja koko ihmisen kehityksekseksi. *Toinen kehitys merkitsee vapautumista.*" (Mt., 11; kurs. kirjoittajien.)

Fernando Henrique Cardoso (1977, 23) painottaa, että "toisen kehityksen tulisi keskittyä, ilman verukkeita, kysymykseen vallasta".

Uuden taloudellisen järjestyksen, uuden tiedotusjärjestyksen ja toisen kehityksen välillä on suhde

Sitoutumattomien maiden tapaamisessa Algerissa 1973 painotettiin taloudellisen järjestyksen ja tiedotusjärjestyksen välistä suhdetta. Vaatimuksen uudesta kansainvälisestä tiedotusjärjestyksestä nähtiin täydentävän uuden maailmanjärjestyksen luomista.

Oswaldo Capriles, venezuelalainen tiedotustutkija, epäilee uutta järjestystä, oli kyseessä sitten talous- tai tiedotusjärjestys. Hän esittää kritiikkinsä laajoin lähdeviittein varustetussa kirjassaan, jossa hän analysoi 'uuden järjestyksen' käsitteen kehitystä viimeisen 20 vuoden kuluessa.

Huolimatta skeptisyydestään Capriles (1979, 17) osoittaa, että tiedonvälitys- ja kommunikaatiojärjestys "on - miellyttävä se tai ei - osa talousjärjestystä (mikä hyvänsä se onkin), ja molemmat ovat osana globaalissa, rakenteellisessa järjestyksessä".

Myös MacBride-komitean loppuraportissa tunnustetaan talouden ja informaation kytkentä. Se lausuu, että "uusi kansainvälinen tiedotusjärjestys on nähtävä uuden taloudellisen järjestyksen elementtinä, ja molempiin on sovellettava samoja analyysin menetelmiä. Molemmat edellyttävät erityisesti globaalista, universaalista - joskin välttämättä pluralistista - lähestymistapaa" (Many Voices, 1980, 39). Raportissa todetaan edelleen: "Enää ei ole sijaa epävarmuudelle siitä, mitä roolia viestinnän tulisi esittää taloudellisessa suunnittelussa tai kehitysstrategiassa." (Mt., 25; kurs. poistettu.)

Lisäksi lausutaan, että "näiden kahden järjestyksen välillä on johdonmukainen korrelaatio, joka juontaa siitä, että informaatio on nykyään erityinen taloudellinen perusvoimavara (eikä siis ainoastaan tavara). Sillä on perustava yhteiskunnallinen tehtävä, vaikka se tällä hetkellä onkin epätasaisesti jakautunut ja kehnosti hyödynnetty. Toisaalta uusi tiedotusjärjestys on uuden talousjärjestyksen ennakkoehto, samaan tapaan kuin viestintä on kaikkien ryhmien, kansojen ja kansakuntien välisen taloudellisen toiminnan *sine qua non*." (Mt., 39.)

Palaamme tähän kysymykseen jäljempänä eritellessämme kehityksen *ulkoisia* ja *sisäisiä* rajoja.

Näin ollen "[n]ykyhetken ja lähitulevaisuuden ongelma on avaava viestinnän piirissä mahdollisuudet, jotka ovat periaatteessa olemassa mutta toistaiseksi maapallon väestön enemmistön tavoittamattomissa", loppuraportissa kirjoitetaan (mt., 13).

Nykyinen järjestys on selvästi näiltä osin riittämätön. MacBride-komitean raportin mukaan "komiteassa ei ollut ketään, joka ei olisi ollut vakuuttunut siitä, että rakenteelliset muutokset viestinnän alueella ovat välttämättömiä ja että nykyinen järjestys on kaikille mahdoton hyväksyä" (mt., xviii). Siksi ilmaantuu vaatimus uudesta tiedotus- ja viestintäjärjestyksestä, joka "on parempi määritellä prosessiksi kuin joksikin valmiiksi ehtojen ja käytäntöjen valikoiduksi" (mt., xviii).

Tällaisen uuden informaation luonne on selvä lukuisille tutkijoille ja viestintäpoliitikoille.

ILET:n³ järjestämässä seminaarissa Mexico Cityssä toukokuussa 1976 todettiin, että "[i]nhimillisten tarpeiden tyydyttämiseen keskittyvän, sisäsyntyisen ja omaehtoisen *toisen kehityssuunnan* rinnalla tarvitaan *uudentyyppisiä uutisia*, raportointia sosiaalisista ilmiöistä" (Somavia et al. 1977, 247-256; kurs. kirjoittajien).

Samana näkemyksen - ajatuksen uudentyyppisen uutisoinnin tarpeesta - on esittänyt mm. Tony Momoh, Nigerian Daily Timesin, Afrikan suurimman sanomalehden toimitussihteeri. Hän kommentoi toista tämän artikkelin kirjoittajista maaliskuussa 1980 todeten, että kehitysjournalismin ongelmana on, *kuinka muuttaa prosessit* (esim. kehityksen eri aspektit) *tapahtumiksi* - ongelma siksi, että uutiset pohjaavat tapahtumiin, mutta kehitys on paljon enemmän kuin koelma erillisiä aiheita ja tapahtumia. Tässä on haaste uudelleenlaiselle journalismille.

Mutta tämä ei ole ainoa toisenlaiselle informaatiolle asetettava vaatimus. ILET, joka on ollut varsin aktiivinen UKTi:een liittyvissä kysymyksissä, painottaa viestintäprosessien demokratisoimista ja vapauttamista kaupallisuudesta.

ILET:n mukaan tämä merkitsee sitä, että informaatio on tunnus-tettava hyödykkeeksi eikä tavaraksi; että informaatio hyväksytään julkiseksi palveluksi voiton tuottamisen sijasta; että myönnetään vallitseva informaatio kulttuurisen vaikutusvallan välineeksi; että kehitetään vaihtoehtoisia viestintää joukkotiedotuksen ohitse; että edistetään informaatiovallan (joka nykyään on keskittynyt teollistuneisiin mai-

hin) hajauttamista; että laaja-pohjaistetaan kommunikaatorakenteiden omistusta; että säännellään mainonnan kulttuuris-ideologista ja poliittista vaikutusta; että määritellään kansalliset, alueelliset ja kansainväliset prioriteetit informaation organisaatiolle; että myötävaikutetaan kansallisen viestintäpolitiikan muotoiluun. (Estrategia internacional, 1979.)

Kaikki nämä kysymykset olivat kiistelyn kohteina MacBride-komiteassa, minkä voi huomata erityisesti Kanadan ja Yhdysvaltain edustajien (Betty Zimmerman ja Elie Abel) raportissa esittämistä varauksista.

Kannattaa myös panna merkillä, että Gabriel García Marquez ja Juán Somavía, komission latinalais-amerikkalaiset edustajat, painottivat kommentissaan, joka on sisällytetty loppuraporttiin liitteenä (ks. Many Voices, 1980, 281), että "demokratisoitumiselle annettu paino on tärkeää. Kommunikaatorakenteiden demokratisoiminen on kaikkien kansojen yhteinen kansallinen ja kansainvälinen tarve. Kaikkialla on edistettävä kaupallisten ja byrokraattisten intressien käsiin keskityneen vallan jakoa, desentralisointia, avointa hallintoa ja osallistumista vallankäyttöön. Ensiarvoisen tärkeää tämä on niissä kolmannen maailman maissa, joita hallitsevat tukahduttavat vähemmistöhallitukset."

Toinen informaatio ja viestintä

Kuten edellä on nähty, toisen kehityksen käsitteeseen kytkeytyy lukuisia informaation tuottamiseen ja levittämiseen liittyviä kysymyksiä. Näin ollen on paikal-

laan yrittää koota yhteen ja eritellä hahmotuksia, joissa esiintyy 'toisen informaation' käsite.

Systemaattisin löytämämme esitys on Cees Hamelinkin (1979, 75). Hän on nostanut esiin seuraavat itsenäisen ja omaehtoisen vaihtoehdon komponentit, joiden yhdistelmää voidaan kutsua 'toiseksi informaatioksi':

- perustarpeet: niiden tyydyttäminen antaa informaation sisälölle ja jakelulle ohjenuoran (esimerkiksi kuinka relevanttia informaatio on sopivan sosio-kulttuurisen järjestelmän muovaamiseen osallistumisen kannalta);
- erottautuminen: vanhojen, vierailta sosio-kulttuurisilta järjestelmiltä perittyjen informaatiomallien ja -rakenteiden hylkääminen sekä uusien, sisäsyntyisten mallien kehittäminen; näiden mallien tulisi keskittyä paikallisten resurssien, työvoiman ja teknologian luovaan ja omaehtoiseen käyttöön;
- yhteiskunnallinen funktio: informaatiopolitiikan on oltava osa yhteiskunnan kokonaispyrkimystä muotoilla ja toteuttaa toista kehitystä; informaatiovoimavarojen on ilmaistava aitoja poliittisia tarpeita ja kulttuurisia rakenteita sekä työskenneltävä yhdessä tarkoituksenmukaisten yhteiskunnallisten-institutionaalisten muutosten kanssa maan kehityspäämäärien saavuttamiseksi.

Vaikka nämä päätelmät ovat hyvin relevantteja, ovat ne mielestämme hieman liian yleisluonteisia voidakseen tarjota toimintaohjeita. Sen tähden haluamme viedä keskustelua eteenpäin analysoi-

malla toisen informaation ja viestinnän kysymystä erityisesti kahden 'toiseen kehitykseen' liittyvän avainkäsitteen avulla. Nämä käsitteet ovat kehityksen 'ulkoiset' ja 'sisäiset' rajat.

Kehityksen ulkoiset ja sisäiset rajat

Ulkoisen rajan käsitteellä on alunperin tarkoitettu niitä rajoituksia, joita luonto ja ympäristö asettavat ihmisen taloudelliselle valloitukselle. Tämä johti lyhyellä tähtäyksellä lukuisiin mekanistisiin ja deterministisiin talouskäsitteisiin: luultiin, että ulkoisia rajoja voidaan havaita ja arvioida vain määrällisin analyysein.

Tällaista mekanistista lähestymistapaa on tarkastellut prof. William H. Matthews (1976). Hän vahvistaa, että "jos ulkoiset rajat nähtäisiin pelkiksi tieteilisiksi tekijöiksi, olisi varsin mutkatonta keskustella lähestymistapojen ja valmistelujen yleisistä linjoista, jotka näytävät tarpeellisilta niiden [eräiden keskeisimpien ulkoisten rajojen] arvioinnissa". Mutta Matthews varoittaa, että "on ilmaantunut uusia ja hyvin tärkeitä ulottuvuuksia, jotka vaikuttavat ulkoisten rajojen käsitteen artikulointiin, arviointiin ja laajuuteen". (Mt., 33.)

Matthewsin käsitys on, että "on olemassa kaksi perustekijää, jotka määrittävät ulkoisia rajoja: (a) olemassaolevien resurssien määrä ja luonnonlait sekä (b) *tapa, jolla ihminen ohjaa toimintonsuhteessa luontoon*. Nämä molemmat on tunnettava, ennen kuin on mahdollista määritellä ulkoiset rajat..." (Mt., 36; kurs. kir-

joittajien.)

Matthewsin ajatuksen mukaisesti 'ulkoisilla rajoilla' on näin ollen kaksi ulottuvuutta:

- a) puhtaasti *luontoon liittyvä* tai *objektiivinen*, jonka puitteissa ihminen voi hyvin rajoitetusti - jos lainkaan - vaikuttaa ulkoisiin rajoituksiin; kyseessä on luonnon ulottuvuus, jossa ihminen on vain yksi - joskin etuoikeutettu - elementti osana järjestelmää, jota hänellä ei ole valta hallita (huolimatta positivistisesta illuusiosta, jonka mukaan luonto alistuu ihmiselle tieteen ansiosta);
- b) *subjektiivinen* ulottuvuus, jonka puitteissa ihmisellä, hänen tahdollaan ja tiedoillaan on tärkeä tehtävä: sovittaa toimintansa ja tavoitteensa luonnon asettamiin rajoihin sekä asettaa yhteiskunnallisia tai poliittisia rajoja.

'Subjektiivista ulottuvuutta' edustaa 'toisen kehityksen' tutkijoiden asettama tavoite "tyydyttää perustarpeet rikkomatta ulkoisia rajoja" (mt., 23). Koska ulkoinen raja ilmenee ihmisen ja hänen ympäristönsä keskinäisessä vuorovaikutuksessa, sen puristukseen voidaan vaikuttaa. Näin ollen mahdollisuudet sovittaa ihmiskunnan kehityspäämäärät sen mukaisesti ovat sangen hyvät.

Inhimillisten tarpeiden tyydyttäminen rikkomatta ulkoisia rajoja on "ylläpitävän perustarpeiden tyydyttämisen" (mt., 27) tavoitteena. Matthews esittää, että sellainen päämäärä "näyttää edellyttävän päätöksiä siitä, mikä saa etusijan; sellaisia todennäköisesti kovin monet yhteiskunnat eivät ole tehneet" (mt., 36).

Määriteltäessä perustarpeita

ovat yhteiskunnalliset arvot ja maan *valtarakenne* ratkaisevia tekijöitä. 'Toinen kehitys' tavoittelee tasa-arvoa ja köyhyyden voittamista, kuten Cardoso on korostanut. Sen tähden tarvitaan yhteiskuntamalleja, jotka poikkeavat nykyisin tunnetuista.

Mielestämme ongelmaa tulisi tarkastella *kahden rajan välisenä jännityksenä*: ulkoisen ja sisäisen. Ulkoisen rajan osalta noudattamme Matthewsin määritelmää. Mitä taas tulee sisäiseen rajaan, esitämme, että sitä määrää perustarpeiden tyydytys.

Vaikkei perustarpeita olekaan pystytty määrittelemään yleisesti hyväksytyllä tavalla, näyttää meistä siltä, että kuka tahansa voi tunnistaa ne, ainakin terveen järjen mielessä. Asia on kuten joskus on todettu: alikehitys on kuin *kirahvi*; sitä on vaikea kuvailla sanoin, mutta jos sen näkee, sen tuntee heti. Perustarpeet ovat identifioitavissa - tarvitaan vain tarkkakatseisuutta ja vivahteiden tajua tarkasteltaessa yhteiskuntaa ja maailmaa: nälkä, köyhyys, sosiaalisten suhteiden mekanisoituminen, repressio, erilaiset vieraantumisen muodot jne. ilmaisevat kurjuutta ja epähumanaa ympäristöä, jonka voittaminen on osa perustarpeiden tyydytyksestä.

Jos yhteiskunta asettaa perustarpeiden tyydyttämisen etusijalle, voidaan sisäinen raja määritellä rajaksi, jossa perustarpeet tulevat tyydytetyiksi (vapauden tila).

Jos siis tavoitellaan toista kehitystä, on sisäinen raja rikkottava, mutta ulkoiseen rajaan ei auta kajota. Näiden kahden rajan sekä niistä juontuvien yhteiskunnallisten tavoitteiden välinen jännite on aikakaudellemme ominainen taloudellinen ongelma.

Samalla kyse on melkoisesta poliittisesta ongelmasta.

Pyrkimys toiseen kehitykseen merkitsee pyrkimystä sisäisen ja ulkoisen rajan välisen jännitteen tasapainoiseen ratkaisuun. Jotta uusiin yhteiskunnallisiin ponnistuksiin voitaisiin ryhtyä, tarvitaan uusi, vaihtoehtoinen yksimielisyys kehityssuunnasta.

Vaihtoehtoinen yksimielisyys ei merkitse marginalisoitumista

Yhteiskunta koostuu erilaisista ryhmistä; erilaiset voimat ja intressit ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Näitä ryhmiä voidaan pitää - laajassa mielessä - yhteisinä. Yhteisön ei välttämättä tarvitse olla paikallinen ihmisten järjestäytymismuoto, vaan se voi edustaa hyvin yleisiä arvoja tai intressejä. Vaihtoehtoisen yksimielisyyden tehtäväksi tulee yhteiskunnan ristiriitojen muokkaaminen siten, että yhteisöt - ainakin useimmat niistä - voidaan integroida kaikille tasoille.

Uusi yksimielisyys merkitsee vaihtoehtoa siksi, että siinä kun nykyiset yhteiskunnat tuntuvat perustuvan vallasta sikiävään voimaan, perustuisi toinen kehitys sisäisen ja ulkoisen rajan jännitteestä syntyvään voimaan. Jos lähdetään liikkeelle jälkimmäisestä, on mielestämme mahdollista kehittää vaihtoehtoisten kehitysstrategioiden analyysia paljon pidemmälle kuin esimerkiksi ensiksi mainitun, vallitsevan mallin pohjalta.

Samalla kuitenkin kysymys vallasta on luonnollisesti tärkeä. Tarkastelemmekin seuraavassa eräitä puolia, jotka ovat erityisen relevantteja nykytilanteessa. Ensimmäistä ongelmaa on yleensä kutsuttu marginalisoitumiseksi.

Marginalisoituminen ei ainoastaan viittaa yhteiskunnan köyhimpien osien kärsimään puutteeseen, vaan se viittaa kaikkiin mahdollisiin ulottuvuuksiin. Marginalisoituja ovat ne, joilla ei ole valtaa - tai paremminkin ne, jotka ovat toisten vallankäytön uhreina. Heitä on monenlaisia: köyhät, sairaat, yksinäiset, normaaliuden stereotyyppistä erottuvat - yhteiskunnan toivomasta "ideaalityypistä" poikkeavat. Marginalisoituminen on vallan vastine: se on valtasuhteille rakentuvassa yhteiskunnassa ilmenevää vallan puutetta.

Toisen kehityksen tulee perustua maailmanlaajuiseen solidaarisuuteen, jossa käydään käsiksi vallan ja repression seurausvaikutuksiin. Vahvemmat yhteiskunnat eivät saa riistää heikompia eivätkä edesauttaa eriarvoisuutta kansainvälisellä tasolla. Tähän on kiinnitetty huomiota Alva Myrdalin toimittamassa raportissa *Att välja framtid* (Myrdal 1972) samoin kuin Ruotsin tulevaisuudentutkimuksen sihteeristön raporteissa (ks. ennen kaikkea Huldt et al. 1978). 1978).

Myös tasa-arvoisuus on keskeisessä asemassa. Cardoso (1977, 26) ilmaisee sen merkityksen seuraavasti: "[se on] osattomaksi jääneiden omaksuman ideologian pääajatus yltäkylläisyyden yhteiskunnassa, jossa enemmistö on jätetty marginaaliin..." sekä "...muuan arvo leijuu kaiken yllä: *tasa-arvoisuus*, joka voisi säilöä yhteisöön perustuvan yhteyden muodon yhteiskunnan riistämisen sijasta".

Nyt viestinnän ja 'toisen informaation' rooli näyttää hie- man selkeämpänä. Ongelman keskiönä eivät enää niinkään ole erityiset aspektit, esim. uutisvirrat. Toista informaatiota koskeva

ongelma on siinä, kuinka luoda perusta aidosti "viestinnälliselle yhteiskunnalle" nykyisen "informatiivisen yhteiskunnan" sijasta (ks. Lindholm 1977).

Uusia kommunikaatiojärjestelmiä luotaessa on painotettava enemmän horisontaalista kuin vertikaalista ulottuvuutta. Informaation on oltava merkitsevää väestön enemmistölle (jotkut puhuvat "tarkoituksenmukaisesta informaatiosta"). Tästä seuraa, että vertikaalisella tasolla liikkuville sanomille on asetettava sisällöllisiä vaatimuksia. Tämä puolestaan merkitsee, että toinen informaatio sisältää implikaatioita sekä informaatiovirtojen rakenteeseen että sisältöön.

Tarvitaan vaihtoehtoinen eliitti

Kansallisvaltiot ilmaisevat vain osittain kansan intressejä ja tarpeita. Ennen muuta ne edustavat hallitsevien eliittien etuja. Tämä on erityisen tärkeää kehitysmaiden kannalta.

Kehitysmaissa kansalliset eliitit ovat useimmiten riippuvaisia ulkopuolisista valloista. Niillä ei ole sen paremmin kykyä kuin mahdollisuutta esiintyä eliittinä *per se*, vaan pikemminkin ne toimivat delegoidun vallan edustajana, vallan, johon niillä itsellään ei ole täyttä osallisuutta.

Sikäli kuin paikallinen eliitti ei kykene itse täyttämään hallitsevan eliitin roolia, on sen haettava muualta tukea saadakseen asemansa edellyttämän vallan. Sama pätee kaikkiin eliitti-joukko-perustaisiin vallankäyttöjärjestelmiin.

Toisen kehityksen käsitteessämme hallitsevat eliitit liittoutuvat periaatteessa joukkojen kans-

sa, ja niiden välille kutoutuu vilkas vuorovaikutus. Tavoitteeksi, jonka on asettanut vaihtoehtoinen yksimielisyys, nousee perustarpeiden tyydyttäminen siten, että ulkoista rajaa ei rikota. Kyseinen päämäärä sekä ulkoisten ja sisäisten rajojen välinen jännite tuottavat voiman, joka voi ohjata yhteiskuntaa vaihtoehtoisten tavoitteiden suuntaan. Tämä voima korvaa sen voiman, jota ulkovaltat nykyään käyttävät tukeakseen niistä riippuvaisia paikallisia eliittejä. Yhteiskuntaa ylläpitävän voiman luonteessa tapahtuu muutos: yhteisyydestä ja yhteisistä tavoitteista nouseva voima korvaa vallan ja dominaation voiman.

Eräs seikka, joka vaivaa riippuvia maita, on puutteellinen integraatio ja yhteisönmuodostus tai niihin tähtäävien pyrkimysten riittämättömyys. Maita koossa pitävä "yhteiskuntasopimus" ei ole riittävän luja.

Toisaalta on korostettava, että riippuvissa maissa on myös vahvoja yhteisöjä. Maaseudulla on yleensä voimakas perinteinen organisaatio yhä vallalla. Lisäksi on sellaisia yhteisömuotoja kuin ammattiyhdistyksiä, ruohonjuuritason liikkeitä, urheiluseuroja, perustason kulttuurisia järjestöjä jne. Usein vähäinenkin valtiomuotoinen organisoituminen voi saada tärkeän roolin yhteisönmuodostuksessa.

Jos jatkamme eliitit-joukot-asetelman kehittelyä, on painotettava, että pelkkä joukkojen mobilisointi ei johda toiseen kehitykseen. Tarvitaan aina myös toinen eliitti.⁴

Yhteiskunta ilman eliittiä on monessakin mielessä tavoittelemi-

sen arvoinen, mutta lyhyellä tähtäyksellä sellainen tuntuu epärealistiselta, pelkältä toiveajattelulta. On yksinkertaisesti olemassa siksi suuria mahteja, että sellaisten kokeilujen ei annettaisi jatkaa.

Toisaalta maailmassa on vallalla trendi, jossa riippuvien maiden eliitit ovat yhä selvemmin integroitumassa ylikansalliseen järjestelmään, joka nykyään hallitsee maailmaa. Voidaan jopa sanoa integroitumisen edenneen niin pitkälle, että se on institutionalisoitunut. On olemassa lukuisia mekanismeja, joiden välityksellä prosessi toteutuu: poliittisia, teknologisia, tieteellisiä, sotilaallisia, markkinoihin liittyviä. Niiden kautta ylikansallisen eliittijärjestelmän aineelliset edellytykset tulevat uusinetuiksi ja vaihtoehdoisen eliitin muodostuminen vaikeutuu, jos kohta tuskin koskaan estyy kokonaan. Institutionalisoitunut ylikansallistumisprosessi eliitin tasolla synnyttää myös vastavoimia, jotka puolestaan raivaavat tietä 'vaihtoehdoiselle eliitille'.⁵

Kysymys eliiteistä kytkeytyy tarkasteluamme sisäisistä ja ulkoisista rajoista. Silloin kun tähdätään toiseen kehitykseen, on sisäinen raja rikottava, jotta saavutettaisiin se taso, jolloin yhteiskuntaa voidaan kutsua 'humaaniksi'. Mitä pidemmälle yhteiskunta etenee perustarpeiden tyydyttämisessä - kaikkien päästessä siitä osallisiksi ja ilman muiden yhteiskuntien riistaa - sitä avarammaksi sisäinen raja kasvaa.

Ulkoisen rajan muodostavat yhtäältä 'luonnon rajat' sekä tieteen saavutusten ja luonnon välinen suhde sekä toisaalta yhteiskunnan ja koko kansainvälisen

näyttämön valtasuhteet. Kehitysmaiden tapauksessa valtasuhteet ovat ylikansallisen järjestelmän, paikallisten hallitsevien eliittien ja kansanjoukkojen välisen suhteen funktio.

Mallissamme sisäisten ja ulkoisten rajojen välinen jännite synnyttää dialektisen prosessin, joka muovaa molempia rajoja. Joukkojen ja eliitin välinen suhde voi muuttaa ulkoisen rajan sijaintia. Voi syntyä uusi tilanne, jossa ylikansallisen dominaatiojärjestelmän vaikutus muuttuu alkuperäisestä ("paremmaksi" tai "huonommaksi"). Tilanne on riippuvainen myös tieteellisestä/teknologisesta kehityksestä, jolla mitä ilmeisimmin on varteenotettava vaikutusvalta ulkoiseen rajaan.

Mitä taas tulee sisäiseen rajaan, siihen vaikuttaa perustarpeiden tyydyttymisen aste. Jos ne tyydytetään, vapautuu uusia voimia, joiden avulla voidaan tyydyttää muita tai uusia tarpeita. Yhteiskunta, jossa ei nähdä nälkää, voi keskittyä paremmin lukutaidon lisäämiseen kuin yhteiskunta, jonka kaikilla tasoilla kärsitään puutteellisesta ravinnosta. Yhteiskunta, jossa lukutaito on korkea, on valmiimpi kehittämään tarkoituksenmukaista teknologiaa kuin yhteiskunta, jossa lukutaitoisten määrä on hyvin pieni. Kyseessä on kumulatiivinen prosessi, jossa askel seuraa toista.

Toinen informaatio - toiminnan hahmottelua

Jos halutaan pohtia viestintää koskevia menettelytapoja ja tarvittavia toimenpiteitä, voidaan tehdä seuraavia johtopäätöksiä, jotka kuitenkin on käsitettävä

lähinnä vain keskustelun avauk-
seksi - 'toisen kehityksen' malli
ei ole vielä kyllin koherentti,
että se sallisi tehdä varmoja
viestintä- ja kulttuuripoliitti-
sia muotoiluja. Me kutsumme muut
tutkijat keskustelemaan toisesta
kehityksestä ja toisesta informaa-
tiosta; tavoitteena on kehittää
ja terävöittää FELAP:n vaatimaa
"tiedotusvälineiden vallankumouk-
sellista teoriaa.

1. Ruohonjuuritason viestintä on
tärkeää ja sitä olisi rohkaistava.
Tässä artikkelissa olemme yrittä-
neet osoittaa, että 'toinen kehi-
tys' perustuu solidaarisuuteen,
tasa-arvoisuuteen ja laajaan osal-
listumiseen. Näin ollen kaikkien
tulisi voida toimia sekä informaa-
tion lähettäjinä että vastaanot-
tajina, eikä tulisi olla yhtään
ryhmää, joka toimii *vain* joko lä-
hettäjänä tai vastaanottajana.
Sellainen olisi tässä hahmotellun
vaihtoehdon perusajatusta vastaan.

Populaari viestintä edistää yhe-
teisönmuodostusta, mikä on yksi
viestinnän keskeisimmistä ominai-
suuksista. Se puolestaan on ehto
syvälle solidaarisuudelle, joka
ilman muuta kuuluu toisen kehityk-
sen tarpeisiin, päämääriin ja pyr-
kimyksiin.

Olemme toisessa yhteydessä ku-
vanneet ja analysoineet vaihtoeh-
toisia kehitystrendejä latinalai-
sen Amerikan oloissa (Hedebro &
Aguirre-Bianchi 1980). Näyttää il-
meiseltä, että viestintärakentei-
den, jotka voisivat viedä kehitys-
tä vaihtoehtoisten tavoitteiden
suuntaan, on rakennuttava populaa-
rien organisaatioiden tai ryhmien
varaan sekä suuntauduttava popu-
laareihin päämääriin.

2. Läheisesti sidoksissa ruohon-
juuritason viestinnän edistämi-

seen on viestien tuotantoproses-
si yhteiskunnassa. Toistaiseksi -
'perinteisissä' kehitysmalleissa
- valta ja taidot informaatiotuo-
tannossa (mutta myös -jakelussa)
ovat olleet hyvin harvoissa käsis-
sä. Toteutettaessa toisen kehityk-
sen tavoitteita tarvitaan vaihto-
ehtoisia tuotantotapoja, jotka rak-
entuvat kansalaisten mukanaoloon.

Tämän ongelman ratkaisemiseksi
tarvitaan uusia väyliä: on löydet-
tävä vaihtoehtoja vakiintuneille
joukkotiedotusvälineille, joille
luonteenomaista on yksisuuntaisuus
ja tuotantovallan monopoli.

3. Vaikka horisontaalista viestintää
onkin korostettava, on myös
eliitin ja joukkojen välisissä ka-
navissa tapahduttava muutoksia ny-
kyisestä - mikäli vaihtoehtoisen
eliitin odotetaan heijastavan
väestön enemmistön pyrkimyksiä.
Uudet kanavat kokevat väistämättä
vastarintaa yhteiskunnan vakiintu-
neiden intressien taholta. Ensim-
mäinen askel onkin siksi synnyttää
vaihtoehtoinen eliitti, sitten pal-
jastaa 'perinteisen' tiedotusjär-
jestelmän todelliset päämäärät se-
kä näin yrittää jouduttaa kehitys-
tä järjestelmän vaihtamisen suun-
taan.

Mitkä ovat varsinaiset tavoit-
teet (siis eivät ne, jotka tode-
taan korkealentoisissa juhlapuheis-
sa)? Kuka saa hyödyn? Minkä ideo-
logian puolesta järjestelmä toi-
mii?

4. Mitä tulee *tutkimukseen*, ovat
lukuisat kysymykset merkittäviä,
vaikka niihin ei yleensä ole kiin-
nitetty huomiota. Yleisen strate-
gian tasolla keskiöön tulisi nos-
taa ongelmat, jotka heijastavat
toisen kehityksen tavoitteita.
Tutkimuksen ei tulisi (toisin kuin
nykyään niin usein tapahtuu) uu-

sintaa nykyisiä malleja, jotka ovat osoittautuneet puutteelliseksi ja riittämättömiksi ei-kapitalistisen yhteiskunnallisen kehityksen viitoittamiseksi.

Keskeinen tutkimusteema on tiedotusvälineissä vallitsevat valtasuhteet. Aiheelle on toistaiseksi annettu aivan liian vähän huomiota, ainakin verrattuna muihin, psykologisempiin kysymyksiin. Näin tutkimuksen tehtäväksi tulee paljolti kerätä valtaan liittyviä keskeisiä tietoja. Näitä faktoja, numerotietoja ja ehdotuksia voidaan sitten käyttää teoreettisempien mallien laadinnassa.

Kaksi muutakin seikkaa on mainittava (elleivät ne sitten ole käyneet jo edellä selviksi): viestinnän populaari ulottuvuus sekä eliitin ja joukkojen välisen viestinnän vaihtoehtoinen järjestelmä. Tilanne on sama kuin valtasuhteiden kohdalla: tutkimusta on tehty vain vähän.

Ensimmäinen tehtävä lienee kuvata tämänhetkinen tilanne, ja vasta kun käytössä on riittävät tiedot, jatketaan eteenpäin, toimintatutkimuksen suuntaisiin projekteihin. Projektien hahmottelu on tutkijoiden ja dialogissa mukana olevien edistyksellisten ryhmien tehtävä. Tällainen tutkimuksellinen lähestymistapa on ollut johtavassa asemassa muutamien vuosien ajan. Meidän ehdotuksemme on, että tutkijayhteisö vaihtaisi keskustelukumppaniaan: yhteiskunnan vakiintuneita intressejä edustavista niihin, jotka asettavat vallan ja vaikutusvallan kyseenalaisiksi.

Viitteet

IAMCR:n (International Association for Mass Communication Research) konferenssissa elokuussa 1980 pidetystä esitelmästä 'Another Information: the Next Step after the MacBride Report' hieman lyhentäen suomentanut Heikki Hellman.

¹ Tiedotustutkimuksen palstoilla raporttia on arvioinut ja esitellyt Leena Paldán (Tiedotustutkimusjärjestyksestä. *Tiedotustutkimus*, 4 (1981), 1, s. 53-57. - Suom. huom.

² Käytämme tässä artikkelissa käsitettä 'uusi kansainvälinen tiedotusjärjestys' (UKTiJ; engl. NIIO), vaikka käytössä tapaa muitakin ilmauksia ja lyhennöksiä. Käsite UKTiJ oli kolmannen maailman maiden alkuperäisessä vaatimuksessa, ja johtuu nimenomaan teollistuneiden maiden manipulaatiosta, että käytössä on nykyään paljon laimeampi käsite, 'uusi kansainvälinen tiedotus- ja viestintäjärjestys'. UKTiJ viittaisi muita käsitteitä tehokkaammin uuteen kansainväliseen taloudelliseen järjestykseen (UKTJ; engl. NIEO).

³ ILET = Instituto Latinoamericano de Estudios Transnacionales. Laitos toimii Mexico Cityssä. - Suom. huom.

⁴ Gramsci yritti kehittää ajatusta puolueesta nousevan luokan kollektiivisena intellektuaalisena voimana.

⁵ Emme tarkastele tässä enempää kysymystä ylikansallistumisesta. Lukijalle, joka haluaa lisätietoja tämän maailmanlaajuisen suuntauksen eri aspekteista, suosittelemme Armand Mattelart'in ja Herbert Schillerin kirjoituksia.

Kirjallisuus

AGUIRRE-BIANCHI, Claudio & HEDEBRO, Göran. *The Challenge of Cooperation. Communication Alternatives in Latin America*. Stockholm, Institute of Latin American Studies, 1980.

CAPRILES, Oswaldo. *Elementos para un análisis crítico del Nuevo Orden Internacional de la Información o de la Comunicación*. Caracas, ININCO, 1979.

CARDOSO, Fernando Henrique. *Towards Another Development*. Teoksessa NERFIN, Marc (ed.). *Another Development. Approaches and Strategies*. Uppsala, Dag Hammarskiöld Foundation, 1977, s. 21-39.

ESTRATEGIA Internacional del Desarrollo y Comunicación. *Perspectivas para los años 80*. *IFDA Dossier (Nyon)* 8, June 1979.

HAMELINK, Cees. *Towards an International Code of Ethics*. Teoksessa BRUUN, Lars (ed.). *Professional Codes in Journalism*. Prague, IOJ, 1979.

HEDEBRO, Göran. *Communication and Social Change in Developing Nations: A Critical View*. Stockholm, Economic Research Institute, 1979.

HULD, B. & HÖRBERG, T. & IGER, S. & JOHANSSON, R. & NILEHN, L. & TAGIL, S. *Sverige i världen - tankar om framtiden*. Projektgruppen "Sveriges internationella villkor". Stockholm, Liber Förlag, 1978.

LINDHOLM, S. Conception of Man as a Premise for Communication. Interim Report from the research survey "The Individual in the Information and Communication Society". Stockholm, Committee for Future Oriented Research, 1977, s. 17-20.

MANY Voices, One World. Communication and Society Today and Tomorrow. Report by the International Commission for the Study of Communication Problems. London/New York/Paris, Kogan Page/Unipub/Unesco, 1980.

MATTHEWS, William H. (ed.). *Outer Limits and*

Human Needs. Resource and Environmental Issues of Development Strategies. Uppsala, Dag Hammarskiöld Foundation, 1976.

MYRDAL, Alva. Att välja framtid. *SOU*, 1972: 59. Stockholm, 1972.

NERFIN, Marc (ed.). *Another Development. Approaches and Strategies*. Uppsala, Dag Hammarskiöld Foundation, 1977.

POR un Periodismo Libre en una Patria Libre. Documentos del Primer Congreso Latinoamericano de Periodistas (Mexico, junio 1976). La Habana, Unión de Periodistas de Cuba, 1976.

SOMAVÍA, Juan et al. *La Información en el Nuevo Orden Internacional*. Mexico, ILET, 1977.

TAMÄN NUMERON KIRJOITAJIA

AGUIRRE-BIANCHI, Claudio. Tutkija, Journalisthögskolan, Tukholma.
HEDEBRO, Göran. Lehtori, Journalisthögskolan, Tukholma.
JYRKIÄINEN, Jyrki. YL, vs. apulaisprofessori, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
KURKI, Merja. Yht. yo., Tampere.
LUOSTARINEN, Heikki. Yht. yo., Tampere.
NORDENSTRENG, Kaarle. Professori, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
PALDAN, Leena. YK, assistentti, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
PAUKKU, Leena. Päätoimittaja, Sanomalehtimies-Journalisten, Helsinki.
RAHKONEN, Keijo. Valt. yo., Helsinki.
RANTANEN, Terhi. VTK, vs. assistentti, Helsingin yliopisto, tiedotusopin laitos.
TARKIÄINEN, Kari. Arkistonhoitaja, Riksarkivet, Tukholma.
VARIS, Tapio. YT, Rauhan- ja konfliktintutkimuslaitoksen johtaja, Tampere.

OIKAISU

Tiedotustutkimus-lehden viime numerossa (4 (4), 1981) olleeseen Tarmo Malmbergin kirja-arvosteluun "1., 2. ja 3. aalto" oli latomossa päässyt pujahtamaan yksi muita pahempi virhe. Sivun 83 oikeanpuoleisen palstan riveillä 42-44 (ylhääl-

tä lukien) olevan virkkeen "Näin logiikkaan tulee vielä yksi lisäjäsen: pääoman muoto=esteettinen muoto-tietoisuusmuoto." olisi pitänyt olla seuraavassa muodossa: "Näin logiikkaan tulee vielä yksi lisäjäsen: pääoman muoto=esteettinen muoto=tietoisuusmuoto."